

## בש"ע אדה"ז או"ח סי' תלא

ז במה דברים אמורים, במי שרגיל להתפלל ק"ש ותפלה של ערבית כל השנה בתוך ביתו. אבל מי שרגיל להתפלל כל השנה עם הצבור, מבעוד יום, ועכשיו לא התפלל עמהם - יקרא קריאת שמע ויתפלל מיד בצאת הכוכבים, ואח"כ יבדוק. דכיון שאינו רגיל כל השנה להתפלל ערבית בביתו יש לחוש שמא ע"י טרדתו והשתדלותו בבדיקת החמץ ישכח על ק"ש ותפלה:

[הא שכותב אדה"ז "אבל מי שרגיל להתפלל כל השנה עם הצבור **מבעוד יום**", לכאורה הוא משום חידוש שיש בזה שמתפלל כל השנה מבעוד יום, והיינו יכולים לומר, כיון שרגיל הוא להתפלל כל השנה מבעוד יום, א"כ כיון שבדיקת חמץ צריך להיות מיד בצאת כוכבים, א"כ יתפלל הוא ביחיד לפני צאת הכוכבים כמנהגו, בכדי שיוכל להתחיל הבדיקה מיד בצאת הכוכבים, ולזה מחדש אדה"ז שאינו כן, אלא שיתפלל מעריב בצאת הכוכבים, כי מעריב צריך להיות בצאת הכוכבים, ואחר שיתפלל מעריב, יבדוק החמץ. ואין לו להתפלל אחרי הבדיקה, כי עלול הוא לשכוח הבדיקה, ולכן יתפלל מעריב ויבדוק אח"כ.

ולכאורה כל שכן הוא, כשמתפלל כל השנה בצבור בצאת הכוכבים, שאין לו להקדים מעריב לפני צאת הכוכבים, בכדי שהבדיקה תהי' בצאת הכוכבים. וגם אין להקדים הבדיקה לפני מעריב, כי עלול הוא לשכוח על מעריב, כיון שאינו רגיל להתפלל מעריב בבית ביחידות.

אבל כשרגיל להתפלל בבית ביחידות, ואין לחשוש שישכח להתפלל מעריב אחרי הבדיקה, א"כ צריך לבדוק מיד בצאת הכוכבים, ויתפלל מעריב אחר הבדיקה. (ואולי י"ל, שאלה שמתפללים עם הצבור עושים זה מבעוד יום, כיון "שבליה כל אדם מצוי בתוך ביתו" כפי שכתב אדה"ז בסעיף ה, ולכן נקט מילתא דשכיחא)

ולכאורה הדין שיבדוק לפני מעריב, זה רק אם הבדיקה נעשה בזמן צאת הכוכבים ממש, שאז הוי המצוה בזמן שתקנו חכמים, אבל אם בלאו הכי אינו יכול לבדוק בצאת הכוכבים, כי הבית אינו מוכן לבדיקה וכיו"ב, לכאורה כיון שממילא אינו יכול לקיים המצוה בזמן התקנה, יש למעריב דין קדימה (כיון שהוא תדיר, ומה"ת, כמבואר שם בש"ע אדה"ז) וצריך להתפלל מעריב ולבדוק אחרי זה.

והנה בלקו"ש חלק י"ז עמוד 434 מביא ממכתב אדמו"ר [במענה למכתבו מיום השני, בו שואל למנהג אנ"ש בהנוגע לזמן בדיקת חמץ, כשמתפללים ערבית ביחידות.

ראיתי מנהג כ"ק אדמו"ר ז מנחה למעריב ומתפלל ערבית לאחר הבדיקה" (ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א) "

[ולכאורה תשובת רבינו הוא רק כשמתפללים ביחידות, (וכפי ששאל השואל), אבל כשמתפללים בציבור, אז פשוט שיתפלל מעריב עם הצבור ויבדוק אחרי תפלת הצבור.

ולכאורה מסתימת לשון אדמו"ר, שאינו מחלק בין אם רגיל להתפלל עם הצבור או לא, משמע שגם אם הוא רגיל להתפלל עם הצבור מ"מ הבדיקה הוא לפני מעריב. ולכאורה בכגון זה מבואר בשו"ע אדה"ז שיש לחשוש שיבא לשכוח להתפלל מעריב, ומ"מ הוראת אדמו"ר שיבדוק קודם מעריב?

(ולכאורה דוחק להעמיס בדברי אדמו"ר "כשמתפללים מעריב ביחידות" שכוונתו שרגיל להתפלל ביחידות, ויותר מסתבר לומר שכוונתו שהוא מתפלל עכשיו בליל בדיקת חמץ ביחידות, ואם יש נפק"מ בזה, ה' מפרש ולא סותם)

ולכאורה זהו חידוש גדול!

ועוד דלכאורה איך אפשר להביא ראי' מזה שאדמו"ר הרי"צ בדק לפני מעריב, כי א' אולי אדמו"ר הרי"צ לא ה' רגיל להתפלל מעריב עם הציבור, וממילא שאין להביא ראי' למי שרגיל להתפלל עם הצבור שבו ישנו החשש שמא ישכח להתפלל?

ב. אף אם נאמר, שהרבי הרי"צ ה' רגיל להתפלל עם הצבור מעריב, ומ"מ לא התפלל מעריב לפני הבדיקה, אבל יש לומר שאצל רבי אינו שייך כל הענין שישכח להתפלל מעריב ח"ו, ולכן רבי צריך לבדוק בצאת הכוכבים, ולהתפלל אח"כ. אבל אין זה ראי' לכאורה, שאנשים סתם, יבדקו לפני תפלת ערבית, הרי הם עלולים לשכוח להתפלל אחרי הבדיקה כמבואר בשו"ע אדה"ז, וא"כ איך מביא אדמו"ר ראי' מהנהגת הרבי הרי"צ?

(ואולי משום כיון דנפיק מפומא וכו' אין להקשות כנ"ל אבל יותר נראה כדלקמן).

ולכן נראה שאדמו"ר נזהר מזה, ולא כתב שהרבי הרי"צ בדק בצאת הכוכבים, רק כתב בין מנחה למעריב, כי באמת הרבי הרי"צ לא בדק (או לא דקדק לבדוק) בצאת הכוכבים, כ"א בין מנחה למעריב.

ואילו ה' אדמו"ר הרי"צ בודק בצאת הכוכבים, ה' אפשר לחלק ולומר, שאימתי בודקים לפני מעריב הוא דוקא כשרגילים להתפלל ביחידות, או שאצל רבי הוא שונה מסתם חסידים, אבל כשרגילים להתפלל עם הצבור אז יתפלל לפני הבדיקה. אבל הוכחת אדמו"ר הוא מזה שאדמו"ר הרי"צ לא בדק בצאת הכוכבים, ורק התפלל מעריב אחרי הבדיקה, מזה יש ללמוד שזמן מעריב הוא אחרי הבדיקה, וכיון שחסידים ההולכים בעקבות רבותיהם, כשמתפללים ביחידות, גם הם צריכים לבדוק קודם ולהתפלל מעריב אחרי הבדיקה. וכיון שחסיד נהג כרבו, ממילא מובטח לו שלא יבא לשכוח להתפלל מעריב ח"ו. ובזה יובן ג"כ כפל לשון אדמו"ר "שה' בודק בין מנחה למעריב, ומתפלל ערבית לאחר הבדיקה" דלכאורה כיון שכתב שה' בודק בין מנחה למעריב, ממילא מובן שהתפלל מעריב לאחר הבדיקה, ולמה כופל אדמו"ר "ומתפלל ערבית לאחר הבדיקה"?

אבל לפי הנ"ל מובן שבא להדגיש, שזה שבדק בין מנחה למעריב הוא לא מטעם שהבדיקה היתה בצאת הכוכבים, (וכשכותבים רק "בין מנחה למעריב" אפשר שהיתה הבדיקה בצאת הכוכבים) אלא משום שערבית צריך להיות אחר הבדיקה ולכן "ומתפלל ערבית לאחר הבדיקה".

וגם הלשון "ראיתי מנהג" משמע שכן ה' נהג הרבי הרי"צ בתמידות, להתפלל מעריב אחרי הבדיקה, ומכאן המקור להוראת הרבי להשואל להתפלל אחרי הבדיקה]

והנה בהיום יום לי"ד ניסן כתוב]

## "בדיקת חמץ אחר תפילת ערבית"

[והנה בכדי שלא יסתור להוראת אדמור הנ"ל שיתפלל אחרי הבדיקה, ה' אפשר לבאר לכאורה בדוחק עכ"פ, שכוונתו כאן הוא רק כשמתפלל בציבור, אבל כשמתפלל ביחידות יבדוק תחילה, כנ"ל בהוראת כ"ק אדמו"ר, ואולי יש לראות בהוראת היום יום, זירוז לתפילת מעריב בצבור במיוחד בער"פ, בכדי שבדיקת חמץ יהי' אחר תפילת ערבית, ורק אם מאיזה טעם שיהי' מתפלל ביחידות אז ינהוג כהנהגת אדמו"ר הרי"צ הנ"ל לבדוק בין מנחה למעריב, ולהתפלל מעריב אחרי הבדיקה.

אמנם במכתב שני של כ"ק אדמו"ר שכתב לבאר מ"ש בהיום יום, נראה ברור שס"ל גם כשמתפלל ביחידות צריך לבדוק אחר תפילת ערבית וז"ל במכתב ]

"העתקתי ב'היום יום'.. שבדיקת-חמץ היא לאחר תפילת ערבית - סתם .

ומקשה שבשו"ע יש בזה חילוקים.

[וכוונתו להקשות, שמבואר בשו"ע, שיחיד המתפלל מעריב בביתו, אם רגיל הוא להתפלל ביחידות צריך לבדוק בצאת הכוכבים קודם שיתפלל תפילת ערבית, א"כ איך כותב אדמו"ר בפשיטות בהיום יום, שהיא "לאחר תפילת ערבית"?

(מקושייתו של השואל, ומביאורו של אדמו"ר על קושייתו, לכאורה נראה ברור שהשאלה וההסברה הם בנוגע לבדיקת חמץ כשמתפלל ביחידות, ולכן אין לומר שהמדובר כאן הוא כשמתפלל בציבור. דלא כבהערוכות לשולחן מנחם.)]

הנה ככתוב בהקדמת 'היום יום', הבאתי שם לא דינים, אלא מנהגי החסידים המיוסדים על מנהגי הנשיאים או על הוראותיהם.

[הלשון "לא דינים" לכאורה קצת צ"ע, כי אפילו אם ה' מביא דינים אבל המנהג המקובל הוא אחרת הרי למעשה עושים לפי המנהג, א"כ זהו הדין?

ומלשון אדמו"ר משמע, שאילו ה' מביא בהיום יום דינים, ה' עכ"פ מזכיר שיש בזה חילוקי דינים, והמנהג הוא כך, אבל כיון שאינו מביא דינים כלל, א"כ אי"צ להתייחס להדין בזה רק להמנהג של חסידים, ועדיין צ"ע]

והמנהג המקובל הוא כנ"ל - תמיד לאחר תפילת ערבית.

[היינו שבהמנהג המקובל אין חילוקים, ואפילו כשמתפללים ביחידות, בדיקת חמץ הוא לא בצאת הכוכבים אלא אחר תפילת ערבית]

וי"ל בזה כמה טעמים. [למה גם כשמתפלל ביחידות גם אם רגיל להתפלל ביחידות, אינו בודק בצאת הכוכבים היפך המבואר בשו"ע, שהיחיד יבדוק בצאת הכוכבים? וע"ז מסביר אדמו"ר]

והמחזור בעיני, דלשיטתיה גם-כן יש כאן. [היינו הא שמתפלל מעריב תחילה הוא שייך גם למנהג אחר שאנו נוהגים, ומצד המנהג השני יוצא, שצריך להתפלל דוקא counsel מעריב קודם לבדיקה, ואינו נוגד לזה שמבואר בשו"ע]

כי מנהגנו להאריך ביותר בבדיקת-חמץ. [ולכאורה כוונתו, כיון שמאריך ביותר, א"כ יכול א' לשכוח על תפילת ערבית, אף אם רגיל הוא להתפלל ביחידות כל השנה. (ובשו"ע מדובר כשבודקים ע"ד הרגיל,

ורק אז בודק קודם), וב' יכול להמשיך עד שיעבור גם זמן מעריב, היינו לאחר חצות, וולכן צריך הוא מן הדין להתפלל קודם].

ולא העתקתי גם זה ב'היום יום', [כוונתו לבאר, כי אם יש מנהג להאריך בבדיקה ביותר, א"כ למה אינו מביא בהיום יום מנהג זה? וע"ז אומר] כי, לא שמעתי בזה שיעור מסוים. [ולא רצה אדמו"ר לכתוב באופן סתמי שיש להאריך בבדיקה, מבלי לתת שיעור בזה, אף שהמנהג הוא להאריך ביותר בבדיקה, וממילא שלא העתיקו כלל].

וראה בשדי-חמד מערכת חמץ-ומצה סי' ה ס"ק טז, שהביא ממגן-האלף להל' פסח סי' טו"ב, ששקו"ט בדברי אדמו"ר הזקן בהנ"ל בקונטרס-אחרון לאו"ח סי' תלא אגרות-קודש אדמו"ר זי"ע, ב, עמ' שדמ" עכ"ל

[ולכאורה נראים שני מכתבים אלו כסותרים זה את זה. כי במכתב הראשון מורה אדמו"ר שביחיד יבדוק לפני מעריב. ובהיום יום ובמכתב השני המבאר את ההיום יום, נראה שהבדיקה גם ביחיד היא תמיד לאחר מעריב? וא"כ איך יעשה?

(גם מלשון ההיום יום, ומכתב אדמו"ר משמע שבדיקת חמץ בא לאחר מעריב מצד שזהו סדר הדברים, וגם כשאין חשש שישכח להתפלל, בדיקת חמץ זמנו הוא לאחר מעריב, היפך המבואר במכתב הראשון שזמנו הוא בין מנחה למעריב?).

ולכאורה צ"ל שתלוי בביאור של אדמו"ר, שזה שגם ביחיד מתפלל קודם הוא משום שזה תלוי בהמנהג "להאריך ביותר בבדיקת חמץ".

ולכאורה נראה שאם מאיזה טעם שיהי' אין באפשרות להאריך ביותר בבדיקת חמץ, ואינו מאריך בבדיקה ביותר, אז בודק לפני התפילה, ומזה מדבר במכתב הראשון שהועתק לעיל, וכנראה שכן הי' מנהגו של הרבי הרי"צ אז בהזמן שהרבי כתב אודות מנהג הרבי הרי"צ, שלא היה מאריך ביותר בבדיקה, ולכן כותב אדמו"ר שמנהגו היק' לבדוק בין מנחה למעריב, והתפלל מעריב לאחר הבדיקה.

וכיון שכן הי' מנהג הרבי הרי"צ, א"כ הורה אדמו"ר להשואל כמו הרבי הרי"צ, כיון שחסידים עושים כמנהג רבם. (ומן הסתם גם השואל לא האריך בבדיקתו ביותר)

משא"כ בהיום יום שכותב שבדיקת חמץ הוא לאחר מעריב, הוא לכתחלה לפי המנהג שהי' צריך להאריך ביותר בבדיקת חמץ, ע"פ המצויין ממנהגי הרבי הרש"ב, וא"כ אף ביחיד יתפלל קודם ואח"כ יבדוק.

ואולי י"ל, כיון שבפועל לא העתיק אדמו"ר את המנהג "להאריך ביותר בבדיקת חמץ", א"כ מנהג זה אולי לא נתקיימה כל כך, ואולי י"ל, כי מצד מצב הבריאות וכדומה, לא התאפשר להאריך ביותר בבדיקה, וכיון שבפועל לא היו מאריכים כ"כ בבדיקת חמץ, א"כ ביחיד (אף כשרגיל להתפלל כל השנה עם הצבור, עושה כמנהג רבו) בודק ואח"כ מתפלל, כדברי אדמו"ר במכתב הראשון.

אמנם איך שלא יהיה הביאור, לכאורה מוכרחים לומר שהמכתב שהבאתי בראשונה הוא המשנה אחרונה, (על המכתב אין תאריך) כי לא יעלה על הדעת שאדמו"ר יכתוב, שבדיקת חמץ תמיד אחרי מעריב, בא בשעה שראה ומעיד שאדמו"ר הרייצ נהג לבדוק בין מנחה למעריב ומתפלל מעריב אח"כ.

ולכאורה מוכרחים לומר, שבשעה שכתב היום יום ומכתב המבאר את היום יום, לא ראה עדיין המנהג של אדמו"ר הריי"צ, ולאחר שראה מנהגו כתב המכתב וענה להשואל שבדוקין בין מנחה למעריב ומתפללים אחרי הבדיקה.

א"כ לכאורה זהו המשנה אחרונה, וכן צריך לנהוג.

אמנם המכתב המבאר את היום יום הוא מתאריך ט"ז אייר תש"ח, ובמכתב השני הרבי מתייחס לאדמו"ר ריי"צ "ראיתי מנהג כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע" לאחר ההתסלקות, א"כ הי' רק שנה אחת, והוא ערב פסח תש"ט, ולכאורה קשה שאדמו"ר יכתוב על זה "ראיתי מנהג"?

ובדוחק הי' אפשר לפרש שבהתאריך ט"ז אייר תש"ח, אדמו"ר מבאר מה שכתב בהיום יום תש"ג, אבל לאחר תש"ג נשתנה. (והדוחק בזה הוא שאין אדמו"ר מזכיר מזה דבר במכתבו בתש"ח?)

ואולי יש לחלק בין "מנהגי החסידים המיוסדים על מנהגי הנשיאים או על הוראותיהם", ובין מ"ש במכתב השני "ראיתי מנהג כ"ק אדמו"ר וכו"

ועדיין צריך עיון בכל זה.

ולמעשה צ"ע.